

Försvarsutskottets yttrande 2024/25:FöU1y

Nationell säkerhetsstrategi

Till utrikesutskottet

Utrikesutskottet beslutade den 26 september 2024 att ge försvarsutskottet och andra utskott tillfälle att yttra sig över skrivelse 2023/24:163 Nationell säkerhetsstrategi och de följdmotioner som väckts med anledning av skrivelsen.

Försvarsutskottet begränsar sitt yttrande till de delar av skrivelsen som rör utskottets beredningsområde samt motionerna 2024/25:586 (S) yrkandena 1–4, 2024/25:192 (V) yrkande 3 och 2024/25:576 (C) yrkande 6.

Utskottet föreslår att utrikesutskottet lägger skrivelsen till handlingarna och avstyrker motionsyrkandena.

I yttrandet finns tre avvikande meningar (S, V och C).

Utskottets överväganden

Skrivelsen

I skrivelsen definierar regeringen Sveriges vitala nationella säkerhetsintressen. Dessa vägleder arbetet med nationell säkerhet inom tre fokusområden:

1. Ett säkert Sverige
2. Ett tryggt, öppet och sammanhållet Sverige
3. Ett motstånd- och konkurrenskraftigt Sverige.

I skrivelsen redogör regeringen för förutsättningar och prioriteringar som ligger till grund för det fortsatta arbetet med Sveriges nationella säkerhet. För de tre fokusområdena presenterar regeringen även målbilder för år 2030.

Frågor inom försvarsutskottets beredningsområde berörs framför allt inom ramen för fokusområde ett respektive tre.

Motionerna

Motioner med anledning av skrivelsen har väckts av Socialdemokraterna, Vänsterpartiet, Centerpartiet och Miljöpartiet. Sex yrkanden bedöms inrymmas i försvarsutskottets beredningsområde.

I kommittémotion 2024/25:586 av Morgan Johansson m.fl. (S) framhålls betydelsen av ett starkt folkförsvar. Motionärerna anför att den nationella säkerhetsstrategin bör belysa vikten av ett starkt militärt och civilt försvar och en stark svensk försvarsindustri (yrkande 1). Vidare anför att försvaret av vårt land förutsätter att man kan lita på samhällsviktiga funktioner och motionärerna lyfter behovet av fortsatta nödvändiga satsningar på sjukvård, infrastruktur och elproduktion (yrkande 2). Motionärerna pekar även på samhällets sammanhållning som en viktig förutsättning för dess motståndskraft, och betonar vikten av att stärka civilsamhället (yrkande 3). Därutöver lyfts behovet av ett stärkt försvar mot hybridhot. Motionärerna anför att vi behöver vara proaktiva med att förebygga, identifiera och motarbeta desinformation och andra hybridhot (yrkande 4).

I kommittémotion 2024/25:192 av Håkan Svenneling m.fl. (V) anför att internationellt samarbete är nödvändigt för en fungerande cybersäkerhet. Motionärerna föreslår att Sverige ska verka för ett internationellt regelverk om cybersäkerhet (yrkande 3).

I kommittémotion 2024/25:576 av Kerstin Lundgren och Anna Lassus (båda C) lyfts behovet av en tydligare målbild för att stärka Sveriges livsmedelsförsörjning och för höjd självförsörjningsgrad. Motionärerna anför att en ökad självförsörjning måste ingå som en vital del i en nationell strategi (yrkande 6).

Utskottets ställningstagande

Sedan försvarsbeslutet 2021–2025 trädde i kraft har det säkerhets- och försvarspolitiska omvärldsläget försämrats avsevärt. Utskottet understryker vikten av en höjd ambitionsnivå i utvecklingen mot ett stärkt totalförsvaret och ett robustare samhälle i syfte att möta nya hot och utmaningar som det förändrade läget medför. Utskottet välkomnar den nationella säkerhetsstrategin som en viktig utgångspunkt för regeringens fortsatta arbete i linje med denna målsättning. Vidare instämmer utskottet i regeringens beskrivning av Sveriges nationella säkerhetsintressen och förutsätter att regering kontinuerligt vidtar nödvändiga åtgärder för att skydda och stärka dessa i enlighet med de beslut som riksdagen fattar, särskilt vad gäller förstärkningen av totalförsvaret och utvecklingen av den svenska försvarsindustrin.

Utskottet anser att ett motståndskraftigt samhälle, med robusta samhällsfunktioner som befolkningen kan lita på, är en grundförutsättning för att Sverige ska kunna hantera såväl militära som icke-militära hot. I sammanhanget vill utskottet betona att försvarspolitiska beslut utgör grunden för samhällets förmåga att hantera flera av de påfrestningar som beskrivs i den nationella säkerhetsstrategin. Satsningar på det militära och det civila försvaret skapar nödvändiga förutsättningar för att klara vad regeringen i skrivelsen anger som statens viktigaste uppgift – att värna Sveriges frihet, fred och säkerhet.

Försvarsutskottet har vid flera tillfällen framhållit vikten av att Sverige kan säkerställa försörjningen av viktiga varor och tjänster, inklusive sjukvård, infrastruktur, elproduktion, livsmedel och dricksvatten, i händelse av krig eller kris (se bl.a. bet. 2023/24:FöU6 och bet. 2023/24:FöU7). I samband med totalförvarsbeslutet för 2021–2025 tillstyrkte utskottet regeringens förslag om att ett mål för det civila försvaret ska vara att värna civilbefolkningen genom att det civila försvaret bereder skydd, räddar nödlidande och ombesörjer vård. Därutöver ska samhällsfunktionerna upprätthållas och nödvändig försörjning säkras. Även försvarsviljan hos befolkningen ska stärkas och motståndskraften mot externa påtryckningar som hotar Sveriges handlingsfrihet och rätt till självbestämmande ska upprätthållas. Utskottet delade regeringens konstaterande att detta bl.a. uppnås genom ett starkt psykologiskt försvar (bet. 2020/21:FöU4). Utskottet vidhåller dessa slutsatser och noterar att regeringen i den nationella säkerhetsstrategin lyfter fram både centrala samhällsfunktioner och civilsamhällets roll i arbetet med att stärka totalförsvaret. Utskottet välkomnar detta och understryker vikten av att konkreta åtgärder vidtas för att uppnå dessa mål.

I sin rapport Kraftsamling (Ds 2023:34) presenterar Försvarsberedningen sina förslag om mål för det svenska totalförsvaret 2025–2030. Försvarsberedningen slår fast att det civila försvaret ska verka för samhällets samlade mobilisering i händelse av krig. De mest kritiska samhällsfunktionerna, såsom besluts- och ledningsförmåga, sjukvård, transporter, ordning och säkerhet, det finansiella systemets funktionalitet och elektroniska kommunikationer, ska

säkerställas. Nödvändig försörjning, exempelvis i fråga om läkemedel, livsmedel, dricksvatten och energi, ska tryggas. Vidare framhåller rapporten att tillgång till grunddata, ekonomisk säkerhet och handel är viktiga faktorer för att upprätthålla de viktigaste samhällsfunktionerna.

Utskottet konstaterar att Försvarsberedningen utvecklar sin syn på livsmedelsförsörjning och självförsörjning inom ramen för totalförsvaret. Beredningen anser att en välfungerande och robust livsmedelsförsörjning är avgörande för samhällets motståndskraft vid långvariga kriser och att ökad försörjningssäkerhet för livsmedelsproduktionen är en viktig faktor för Sveriges beredskap. Försvarsberedningen lyfter även fram behovet av inhemsk produktion eller lagring av insatsvaror som t.ex. mineralgödsel, utsäde och drivmedel i syfte att minska sårbarheten inom svensk livsmedelsproduktion.

Utskottet noterar att regeringen i sin budgetproposition för 2025 framhåller behovet av att stärka samhällets försörjningsförmåga avseende livsmedel och dricksvatten. Regeringen föreslår att medel tillförs ett investeringsprogram som bl.a. omfattar satsningar på åtgärder för att stärka beredskapen inom primärproduktion av livsmedel, samt för att skapa mer robusta livsmedelsbutiker och förbättra uthålligheten inom dricksvattenförsörjningen (prop. 2024/25:1 utg.omr. 23). Inom utgiftsområde 6 föreslås en ökning av anslaget 1:9 Totalförsvarets forskningsinstitut med 4 miljoner kronor fr.o.m. 2025 för återuppbyggnaden av en livsmedelsberedskap i syfte att stärka totalförsvaret.

Utskottet konstaterar dessutom att regeringen under våren 2024 remitterat förslag från utredningen Livsmedelsberedskap för en ny tid (SOU 2024:8), där en utvecklad inriktning för livsmedelsberedskapen föreslås, inklusive styrmedel för näringslivets medverkan. Frågan om livsmedelsberedskap är högt prioriterad och utskottet avser att följa regeringens fortsatta arbete och vidare hantering av Försvarsberedningens och utredningens förslag.

När det gäller cybersäkerhet behandlade utskottet hösten 2023 Riksrevisionens rapport om regeringens styrning av samhällets informations- och cybersäkerhet. I sitt betänkande 2023/24:FöU2 avstyrkte utskottet ett motionsyrkande om att Sverige ska verka för ett internationellt regelverk kring cybersäkerhet, bl.a. med hänvisning till det pågående internationella samarbetet på området och arbetet med att integrera nya EU-förordningar och initiativ i svensk lagstiftning. Utskottet noterar att en del av detta integreringsarbete redovisas i Nya regler om cybersäkerhet (SOU 2024:18) och Motståndskraft i samhällsviktiga tjänster – Slutbetänkande av Utredningen om genomförande av NIS2- och CER-direktiven (SOU 2024:64). Direktiven rör åtgärder för en hög gemensam cybersäkerhetsnivå i hela unionen samt s.k. kritiska entiteters motståndskraft.

Utskottet tar därutöver fasta på att regeringen i budgetpropositionen för 2025 anför att man genomför ett brett omtag på cybersäkerhetsområdet, med målsättningen att göra Sverige mer motståndskraftigt genom att prioritera stärkt cybersäkerhet och skydd av samhällsviktig verksamhet. Regeringen

redogör vidare för arbetet med att stärka förmågan att hantera hybridhot, och konstaterar att försvarsmyndigheterna under 2023 har förbättrat sin förmåga att identifiera och möta hybridhot genom ökad rapportering och samverkan. Regeringen framhåller att Sveriges samlade förmåga att identifiera, förvarna om, motstå och bemöta hybridhot i olika former behöver fortsätta att utvecklas (prop. 2024/25:1 utg.omr. 6). Utskottet delar regeringens bedömning av detta behov och förutsätter att regeringen bedriver utvecklingsarbetet i linje med de beslut som EU och riksdagen fattar inom området, inte minst i samband med totalförsvarsbeslutet för perioden 2025–2030.

Den 15 oktober 2024 överlämnade regeringen propositionen Totalförsvaret 2025–2030 till riksdagen. I propositionen redogör regeringen för sina förslag avseende den långsiktiga försvarspolitiska inriktningen och dess mål. Inför propositionen har den parlamentariskt sammansatta Försvarsberedningen överlämnat rapporter till regeringen, i vilka de presenterat sina rekommendationer för totalförsvaret under perioden 2025–2030. Utskottet noterar att totalförsvarspropositionen innehåller skrivelser om frågor som berörs av de aktuella yrkandena i följdmotioner till skrivelsen Nationell säkerhetsstrategi. Utskottet ser inga skäl att föregripa beredningen av totalförsvarsbeslutet eller andra pågående arbeten som redogjorts för ovan.

Med hänvisning till det redovisade anser försvarsutskottet att utrikesutskottet bör lägga skrivelsen till handlingarna och avstyrka motionerna 2024/25:586 (S) yrkandena 1–4, 2024/25:192 (V) yrkande 3 och 2024/25:576 (C) yrkande 6.

Stockholm den 24 oktober 2024

På försvarsutskottets vägnar

Peter Hultqvist

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Peter Hultqvist (S), Lars Wistedt (SD), Jörgen Berglund (M), Helén Pettersson (S), Johan Andersson (S), Helena Bouveng (M), Anna Starbrink (L), Alexandra Anstrell (M), Mikael Oscarsson (KD), Mikael Larsson (C), Lars Püss (M), Emma Berginger (MP), Sara-Lena Bjälkö (SD), Markus Selin (S), Lena Johansson (S), Håkan Svenneling (V) och Carl Nordblom (M).

Avvikande meningar

1. Nationell säkerhetsstrategi (S)

Peter Hultqvist (S), Helén Pettersson (S), Johan Andersson (S), Markus Selin (S) och Lena Johansson (S) anför:

Vi anser att den nationella säkerhetsstrategin inte är till fyllest. Regeringen hade kunnat anta en mer ambitiös ansats och varit mer konkret vad gäller strategins genomförande. För att garantera Sveriges säkerhet måste vi göra mer, särskilt i fråga om militär förmåga. Vi behöver ett Sverige som fungerar, ett Sverige som håller ihop och ett robust försvar mot desinformation och andra hybridhot. Med denna utgångspunkt vill vi särskilt lyfta fram behovet av ett starkt folkförsvar. Strategin bör också belysa vikten av en stark svensk försvarsindustri, för Sveriges skull men också för att säkra ett robust och långsiktigt stöd till Ukraina. Industrin behöver veta att det finns ett långsiktigt perspektiv och ett brett politiskt stöd för de investeringar den nu behöver göra.

Försvaret av vårt land förutsätter vidare att det finns ett utbrett förtroende för samhällsviktiga funktioner. Vi måste ha en stark sjukvård, pålitliga vägar och järnvägar och ett robust elsystem. Strategin tar inget helhetsgrepp om denna fråga utan påpekar bara att infrastruktur riskerar att utsättas för destabiliserande angrepp.

En stark samhällelig sammanhållning är en annan viktig förutsättning för totalförsvaret. Ett starkt civilsamhälle är en central faktor i detta sammanhang. I regeringens strategi anges att ”civilsamhället fyller en viktig roll i Sveriges samlade totalförsvarsförmåga och bidrar till att bygga den samhällsgemenskap och tillit som är grunden för försvarsviljan”. Det är korrekt, men formuleringen skaver när regeringen kraftigt har skurit ned på stödet till civilsamhället i de budgetar som hittills har presenterats och på så sätt kringskurit civilsamhällesorganisationers möjligheter att verka.

Vi lever i en tid då proryska aktörer, högerextrema och religiösa extremister arbetar aktivt för att underminera Sveriges och Europas sammanhållning. Ett robust försvar mot desinformation och andra hybridhot är av yttersta vikt. Vi behöver vara proaktiva med att förebygga, identifiera och motarbeta desinformation och andra hybridhot.

Utrikesutskottet bör ställa sig bakom det som anføres i den avvikande meningen och föreslå att riksdagen tillkännager detta för regeringen. Yrkandena 1–4 i motion 2024/25:586 av Morgan Johansson m.fl. (S) bör därmed tillstyrkas.

2. Nationell säkerhetsstrategi (V)

Håkan Svenneling (V) anför:

Ett framgångsrikt totalförsvar kräver att samhället är robust och upprätthåller en hög nivå av säkerhet inom de samhällsviktiga strukturerna. Informations- och cybersäkerheten är ett särskilt viktigt område i detta sammanhang. Rätt använd kan digitaliseringen göra våra liv bättre och vårt samhälle mer effektivt, men den ökade digitaliseringen innebär även ökade digitala risker. Idag bygger en stor del av den svenska krisberedskapen på att vi har fungerande it-system för t.ex. logistik och försörjning av el och vatten och även för information till medborgarna. Vid ett haveri riskerar viktiga samhällsfunktioner att drabbas hårt eller rent av slås ut. Enligt Försvarsmakten kan en cyberattack få lika stora konsekvenser för samhällsviktiga funktioner som ett konventionellt väpnat angrepp. Arbete med att stärka cybersäkerheten i Sverige och internationellt pågår. Det är positivt, men i och med cyberdomänens gränsöverskridande karaktär behöver det internationella samarbetet inom området intensifieras. I detta syfte bör Sverige verka för ett internationellt regelverk för cybersäkerhet.

Utrikesutskottet bör ställa sig bakom det som anförs i den avvikande meningen om att Sverige ska verka för ett internationellt regelverk om cybersäkerhet och föreslå att riksdagen tillkännager detta för regeringen. Motion 2024/25:192 av Håkan Svenneling m.fl. (V) yrkande 3 bör därmed tillstyrkas.

3. Nationell säkerhetsstrategi (C)

Mikael Larsson (C) anför:

För ett motståndskraftigt och konkurrenskraftigt Sverige är försörjningsberedskapen central. Det är viktigt att försörjningsberedskap inte bara rör metaller, kritiska råvaror och insatsvaror utan också säkrar medborgarnas dricksvatten och livsmedelsförsörjning. Vid ett försämrat säkerhetsläge beroende på klimat eller krig är det avgörande att den svenska självförsörjningsgraden täcker våra grundläggande behov. Jag anser att en ökad självförsörjning måste ingå som en vital del i en nationell strategi, och att det måste finnas en tydlig målbild för satsningar på livsmedelsförsörjning och höjd självförsörjningsgrad.

Utrikesutskottet bör ställa sig bakom det som anförs i den avvikande meningen om att kräva en tydligare målbild för att stärka Sveriges livsmedelsförsörjning och höjd försörjningsgrad. Motion 2024/25:576 av Kerstin Lundgren och Anna Lasses (båda C) yrkande 6 bör därmed tillstyrkas.